

084/1 NAUSTA (Vassdragsnr. 084.7Z)

<u>Fylke(r):</u>	Sogn og Fjordane
<u>Kommune(r):</u>	Naustdal, Gloppen, Førde, Flora, Jølster
<u>Kartblad N50:</u>	1218 II, 1218 III, 1318 III
<u>Nedbørfelt:</u>	278,4 km ²
<u>Toppunkt-utløpspunkt:</u>	1390 - 0 moh.
<u>Skoggrense:</u>	600 - 700 moh.
<u>Marin grense:</u>	56 - 58 moh.
<u>Naturgeografisk region:</u>	35d: Fjellregionen i søndre del av fjellkjeden, underregion; Jotunheimen 37d: Vestlandets lauv- og furuskogregion, underregion; Sogn og Fjordanes ytre og midtre fjordstrøk
<u>Landskapsregion:</u>	15: Lavfjellet i Sør-Norge 22: Midtre bygder på Vestlandet
<u>Urørt natur:</u>	>5 km: 8 %, 3-5 km: 10 %, 1-3 km: 32 %
<u>SP-kategori/-gruppe:</u>	I, unntak
<u>Verneplanstatus:</u>	Vurdert i VP IV
<u>Nasjonale laksevassdrag:</u>	Avklares i runde 2

Generell beskrivelse

Nausta renner ut ved Naustdal på nordsiden av Førdefjorden. Klimaet er oseanisk med en del temperaturforskjeller gjennom året og ganske høy årsnedbør. Innenfor hele nedbørfeltet ligger årsnedbøren over 2000 mm, men kan i høyereliggende, østlige deler komme over 3000 mm. Beregnet spesifikk avrenning er 88,12 l/s/km² og middeltilsiget 24,53 m³/s.

Innerst og nordøst i feltet ligger høye fjell, der Blåfjellet er den høyeste toppen. I dette området ligger småbreer i nordvendte botner. Særlig i fjellområdene er det mange vann. De største er Ytste og Inste Langevatnet (752 og 775 moh.) og Trollebottsvatnet (866 moh.). Elva faller bratt ned til innerst i dalbunnen og renner stille og rolig inn i feltets største vann, Vonavatnet (466 moh.). Flere sidevassdrag munner ut i hovedelva, bl.a. Trodøla som kommer fra det 2,5 km lange og smale Trodalsvatnet. Videre nedover dalen veksler elva mellom fosser, stryk og rolige partier, men flater ut før utløp i fjorden.

Nedre deler av feltet har spredt bebyggelse og betydelig jordbruksdrift både i hoveddalføret og i Åsedalen. Det går veier gjennom hoveddalføret, dels på begge sider av vassdraget og opp i de fleste sidedalene. Et nettverk av kraftledninger i tillegg til flere massetak langs vassdraget, setter et avgjort preg på feltet nedenfor Vonavatnet. Det er mikrokraftverk i Åsedalen og det er bygd laksetrapp forbi Naustdalsfossen og Hovefossen. Enkle terskler og plastring/forbygning i elva er stedvis utført.

Stort sett hele nedbørfeltet ligger innenfor LNF-område, hvor høyereliggende deler over skoggrensen er definert som uaktuelle for inngrep. Små og enkeltstående unntak er et område for råstoffutvinning der Trodøla møter Nausta, skytebane innunder Snipphamrane, nedslagsfelt for vannverk nord for Sandfjellet og omkring Horstadvatnet samt enkelte mindre områder med spredt boligbygging.

Grønøyra naturreservat ligger i utløpsområdet. Vest for Kleppstølsvatnet ligger et myrområde som er foreslått vernet etter naturvernloven. Øvre deler av Naustas nedbørfelt, unntatt Vonavatnet, ligger innenfor det foreslåtte Naustdal – Gjengedal landskapsvernområde (St.meld. nr. 62, 1991-92).

Vannkvaliteten kan være noe sur, med pH-verdier omkring 6,0 i hovedvassdraget og ned mot 5,6-5,7 i sidefeltene Trodøla og Hyelva. Det antas likevel at feltet har gjennomgående høye pH-verdier med unntak av de høyereliggende fjellområdene der den er mer variabel og av og til lav. Vannkvaliteten på den lakseførende strekningen er tilfredsstillende. I sideelvene Hyelva, som munner ut på lakseførende strekning, og Trodøla, som munner ut lenger opp, er kvaliteten labil med hensyn til forsuring.

Geologisk mangfold

Berggrunnen består for det meste av grunnfjell som er delt i to hovedenheter, Jostedalskomplekset (granittiske gneiser) og Fjordanekomplekset (omdannede sedimentære og eruptive bergarter). En finner Jostedalskomplekset i de sørlige og østlige delene av vassdraget. Det går en markert forkastning eller skyvesone tvers over området fra Ramdalsnipa til Langevatnene. Landformene er sterkt avhengig av berggrunnen. For eksempel består den markerte terskelen ved Naustdalsfossen av en hard eklogittsone på tvers av dalen. Dalføret gjør en 90 graders vinkel ved Åmot. Ovenfor følger forsenkningene bergartenes strøkretning øst-vest, mens det nedenfor er sprekkeretningen som gjenspeiles. Dalførets lengdeprofil med terskler og traue, og tverrprofil med generell U-form, er typisk for breeroderte områder.

Det er store breelavsetninger i vassdraget. De største ligger ved Kvame, Reiakvam, Rognebakke og Furehaug. Det er også mektig morenedekke i Åsedalen, Hydalen og Espelandsdalen. Ved munningen av Trodalen ligger en av de største israndavsetningene som er avsatt over havnivå på Vestlandet, og mektige morenerygger ligger på begge sider av dalen. Samtidig som det lå breerester igjen i Øvre Naustdalen, gikk det en brearm inn i nedre del av dalen fra en bre i Førdefjordens basseng. Av den grunn fikk vi perioder med bredemte sjøer i det midtre dalpartiet. Det er mye morenemateriale i dalføret, særlig bunnmorene. Fjellområdene langs Naustdalsvassdraget har stort sett tynt og usammenhengende morenedekke som lokalt kan være noen meter tykt. Dalsidene er dekket av rasmateriale og ur, samt morene der det ikke er for bratt.

Et gjel ved Herstad-Stavland og en blokkesker 2,5 km øst for Vonavatnet er av spesiell interesse. Ved innløpet til Vonavatnet er det dannet et stort delta. Deltaområdet ved utløpet av vassdraget er et av få deltaområder i fylket som ikke er ødelagt. Vassdraget har i dag middels fluvial aktivitet og stedvis er det resente former av interesse.

Stor verneverdi ***

Biologisk mangfold

Flere av vannene har bestander av røye og ørret. Gytteforholdene er varierende. Den laks- og sjøørretførende strekningen er i overkant av 12 km (opp til Kallandsfoss) og det er bygd laksetrapp forbi Naustdalsfossen og Hovefossen. Vassdraget har en livskraftig laksebestand med god naturlig rekruttering. Bestanden er for tiden den mest tallrike i fylket, med dominans av smålaks. Et forholdsvis stort antall evertebratarter er registrert, og individtettheten er høy. Faunaen er typisk for svakt sure vassdrag i regionen.

Hele vassdraget har suboseaniske vegetasjonstyper. Gråorskog vokser langs elveløpet, og i dalsidene opptrer en middels rik liform av gråor- og heggeskog. Søreksponerte dalsider har lauvskogbestand med bl.a. varmekjære treslag som alm og hassel. Fjellvegetasjonen dekker store områder og består av bakkemyrer, fuktheier og fattige snøleiesamfunn. Flere myrområder er kartlagt og regnes som spesielt verdifulle. Nedre deler av nedbørfeltet er sterkt kulturpåvirket, bl.a. ved innplanting av gran. Flere botanisk verneverdige lokaliteter/forekomster er registrert. På strandenga ved utløpet vokser stilkvasshår som bare har tre voksesteder i Norden. Det store myrområdet ved Vonavatnet er interessant i regional plante- og naturgeografisk sammenheng, både med hensyn til størrelse og oppbygging. I tillegg forekommer sjeldne arter. De fattige bjørkeskogtypene har en tett tresetting og har stor verdi som beiteområde. Furskog er mest utbredt i midtre deler av vassdraget, og finnes hovedsakelig på koller og i tilknytning til myr. En stor del av gråorskogene er beitepåvirket. Områdene som ikke er beitet, har en frodig undervegetasjon av høgstaude, gress og bregner.

Nedbørfeltet har totalt 82 kjente fuglearter. Våtmarksområdene rundt og innenfor Vonavatnet har et stort utvalg av våtmarksfugler. Generelt har nedbørfeltet ingen spesielt rik fuglefauna, men sårbare rovfuglearter er registrert. En del villrein har tilhold i feltets øvre deler. Reinen har vinterbeite i fjellene mellom Naustdal og Gjengedal vest for Vonavatnet. Hjortebestanden er svært god. Omtrent hele feltet blir benyttet som sommerbeite. Vassdragets nedre deler er viktige vintertilholdssteder.

Registrerte rødlistede arter er kongeørn, hubro, bergand, oter, storlom, samt strandplanten stilkvasshår.

Stor verneverdi ***

Landskapsbilde

Nausta ovenfor Vonavatnet er del av et stort, sammenhengende område, lite berørt av tekniske inngrep og godt egnet som typeområde for de ytre deler av fjellregionen. Området som i tillegg omfatter de høyereliggende delene av nedbørfeltet til Gjengedalsvassdraget og Anga, har en relativt stor kjerne av ”kvalifisert villmark”. Det finnes ingen alternative områder av tilsvarende størrelse og lav påvirkingsgrad vest for Jostedalsbreen. Nedre deler av nedbørfeltet er sterkt kulturpåvirket i form av spredt bebyggelse og aktiv jordbruksdrift i hoveddalføret og Åsedalen. Deltaområdet ved utløpet er likevel et av få deltaområder i fylket som ikke er ødelagt av menneskelig aktivitet.

Det finnes små isbreer i øvre deler. Feltet har bratte dalsider, botner og egger i veksling med noe mer avrundete fjelltopper. De store vannene er dominerende innslag i landskapsbildet, mens de mange småvannene omkring Holebotnen – Svartepøyla viser større landskapsmessig variasjon. Elva skaper spenning i landskapet ved at den går skiftevis i fosser, stryk og rolige partier. En markert forkasting/skyvesone går langs vassdraget fra Ramdalsnipa til Langevatnene. Formasjonen er særlig tydelig i området mellom Savland og Nesvatn. Omkring Vonavatnet er det et relativt åpent og rolig landskap, mens midtre deler av feltet er topografisk svært variert med større hauger og brattskrenter. Naustdalen har en vid dalbunn, og et lengdeprofil med traue og terskler. Langs hoveddalføret er det flere hengende daler. Nedenfor Vonavatnet vokser det lauv- og furuskog, mens myr- og heivegetasjonen dominerer ovenfor vannet.

Stor verdi ***

Friluftsliv

Det foreslåtte Naustdal - Gjengedal landskapsvernområdet dekker østlige og høyereliggende deler av nedbørfeltet og er som helhet kjennetegnet ved fravær av tekniske inngrep, samtidig som det representerer et variert og spennende landskap med naturgitte kvaliteter som tilrettelegger for et tradisjonelt friluftsliv med turer sommer og vinter, bading, bærsanking, jakt og fiske. Merkede turstier og Longevasshytta sentralt i området forenkler mulighetene for flerdagsturer hele året. Hytter og setre i randsonene av fjellområdene er ofte utgangspunkt for turer.

Nedre deler er sterkt kulturpåvirket. Med unntak av fiske etter laks og sjøørret, er hoveddalføret mindre brukt i friluftssammenheng. Fjellområdene sør og nord for hoveddalføret er imidlertid en del brukt. Det er bygd laksetrappes forbi Naustdalsfossen og Hovefossen. Fiskerett i vassdraget kan leies, likeledes tilgang til småviltjakt. Det jaktes også hjort og villrein.

Meget stor verdi ****

Kulturmiljø

Funn viser at det var fangstfolk ved fjorden i eldre steinalder og tidlige jordbrukere lenger opp i Naustdal i yngre steinalder. Det er gjort gravfunn som vitner om gårdsbosetting i eldre og yngre jernalder, og en bautastein på Ullaland kan være en gravmarkering. En gullring fra eldre jernalder på Naustdal og et handelsdepot av 30 jernbarrer på Hove er sjeldne funn. En steinportal fra middelalderkirken er bevart.

Langs hoveddalen ligger det gårdsanlegg i et variert kulturlandskap. Her er mange eldre hus og forskjellige bygningstyper. Det særpregete bygningsmiljøet på Stuhaugen- Kleppe skiller seg spesielt ut. Ved Vonavatnet og Trodøla/Trodalsvatnet ligger det flere veiløse og nedlagte gårder og husmannsplasser. Av disse har Vona godt bevarte bygninger. Noen ødegårder er senere brukt som støler. I sidedalene og på fjellet er det stølsanlegg med bevarte sel og tufter. Noen av tuftene kan stamme fra stølsdrift i jernalder/middelalder. Ved høyfjellsvannene ligger det drifteleger, steinbuer, nausttufter og oppmurte hellere. Funn i hellere viser brukstradisjon tilbake til forhistorisk tid. Her er minner etter kvernbruk, sagbruk og småkraftverk, samt etter faste fiskeinnretninger knyttet til det rike laksefisket i elva. Ved Rimmaelva er det en konsentrasjon av kvernhus. Området har ferdselsminner, blant annet gamle bruer og et bevart parti av den gamle bygdeveien mellom Byrkjeland og Espedal.

Området er rikt på kulturminner som blant annet viser en variert utmarksbruk gjennom et langt tidsrom. Kulturlandskap og kulturminner har store opplevelsesverdier og kunnskapsverdier i lokal og til dels regional sammenheng. Landskap og kulturminner har nær tilknytning til vassdraget.

Meget stor verneverdi ****

Samiske interesser

Det finnes ingen samiske interesser knyttet til vassdraget.

Landbruk

Jordbruksarealet er på vel 12 000 daa og 4 700 daa er dyrkbart, spesielt i øvre del av landbruksområdene opp til Vonavatnet. Skogbruksarealet er på 57 900 daa. Det er sammenhengende jord- og skogbruksområder fra fjorden og opp til Vonavatnet. Videre innover er det gode fjellbeiter. Deler av vassdraget har selvgjerdefunksjon. Noe av dyrkingsarealet er ved stor vannføring utsatt for flom.

Meget stor verdi **** (Verneplan IV)